OIKEUSMINISTERIÖ

OM/x/xxx/2018

15.1.2018

OIKEUSMINISTERIÖN EU-VAIKUTTAMISSUUNNITELMA VUODELLE 2018

OIKEUSMINISTERIÖ

OM/x/xxx/2018

15.1.2018

Sisällys

1 YLEISET LÄHTÖKOHDAT 2
2 OIKEUSMINISTERIÖN EU-PRIORITEETIT VUODELLE 2018 – VAPAUDEN, TURVALLISUUDEN JA OIKEUDEN ALUEEN TASAPAINOINEN KEHITTÄMINEN 3
3 SIVIILIOIKEUDELLINEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN 6
3.1 Selkeät ja kattavat lainvalinta- ja toimivaltasäännöt kansainvälisiä (perhe)tilanteita varten 6
3.2 Talous- ja rahaliiton kehittämiseen liittyvät siviilioikeuden alan hankkeet 6
3.3 Rajat ylittävät menettelyt ja riitojen ratkaisu 7
4 RIKOSOIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN 7
4.1 Päätösten ja tuomioiden vastavuoroinen tunnustaminen yhteistyön kulmakivenä 7
4.2 Terrorismin torjunta, sisäinen turvallisuus ja vakava rajat ylittävä rikollisuus 8
4.3 Euroopan syyttäjänviraston perustaminen ja Eurojustin kehittäminen 9
4.4 Rikosten uhrien oikeudet ja prosessuaaliset oikeudet 9
5 HENKILÖTIETOJEN SUOJA 9
6 EU-KANSALAISUUS JA DEMOKRATIA 10
7 KULUTTAJAN OIKEUDET SISÄMARKKINOILLA JA EUROOPPALAISEN YHTIÖOIKEUDEN KEHITTÄMINEN 11
8 MUUT OIKEUSALAN EU-HANKKEET 12
9 OIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN ULKOSUHDEULOTTUVUUS 13

1 YLEISET LÄHTÖKOHDAT

Valtioneuvoston EU-vaikuttamisstrategia vuodelle 2018 annettiin eduskunnalle 28.11.2017. Tässä oikeusministeriön EU-vaikuttamissuunnitelmassa asetetaan strategiaa tukevat oikeusministeriön EU-vaikuttamisen prioriteetit vuodelle 2018 (luku 2) ja käydään läpi EU-vaikuttamisen sektorikohtaiset tavoitteet kaikilla OM:n toimialaan kuuluvilla EU-toiminnan aloilla (luvut 3-9). Vaikuttamissuunnitelmaa täydentää EU-säädöshankeluettelo kaikista oikeusministeriön toimialalla valmisteltavana olevista, lähiaikoina käsittelyyn tulevista sekä täytäntöön pantavana olevista EU-hankkeista. Vuoden 2018 EU-toiminnan läpileikkaavana painopisteenä on valmistautuminen Suomen EU-puheenjohtajakauteen 1.7.-31.12.2019.

Hallitusohjelman mukaan EU:n tärkein tehtävä on rauhan, turvallisuuden, vaurauden ja oikeusvaltion turvaaminen. Keskinäiseen luottamukseen perustuvan oikeuden ja perusoikeuksien alueen kehittäminen sekä sisäisen turvallisuuden vahvistaminen kuuluvat myös nykyisen komission painopisteisiin. Eduskunnan suuri valiokunta on korostanut oikeusvaltioperiaatteen sekä vapauden, oikeuden ja turvallisuuden alueen eri elementtien tasapainon tärkeyttä sekä todennut, että varsinkin haastavamman sisäisen turvallisuuden oloissa ihmis- ja perusoikeuksien toteutumiseen unionin sisällä on kiinnitettävä vahvasti huomiota (SuVL 2/2017 vp). Suomen EU-puheenjohtajakaudella tulee kuluneeksi 20 vuotta siitä, kun OSA-sektorin yhteistyö käynnistettiin Tampereen Eurooppaneuvostossa ja 10 vuotta siitä, kun myös OSA-sektoria merkittävästi uudistanut Lissabonin sopimus tuli voimaan.

EU-asioiden laajuus ja määrä sekä monien ajankohtaisten EU-hankkeiden yhteiskunnallinen merkittävyys asettavat suuria haasteita oikeusministeriön voimavaroille. EU-sääntelyn yhteensopivuus Suomen oikeusjärjestelmän kanssa edellyttää aktiivista osallistumista lainsäädäntötyöhön neuvoston työryhmissä, vaikuttamista Euroopan parlamentissa vireillä oleviin keskeisiin neuvotteluihin sekä ennakollista osallistumista komissiossa valmisteluvaiheessa olevaan valmistelutyöhön. Priorisointi on välttämätöntä ja sitä toteutetaan myös tämän asiakirjan avulla. Vaikka tärkeäksi katsottuja hankkeita priorisoidaan, yhtäkään lainsäädännön alaan kuuluvaa EU-hanketta ei voi jättää hoitamatta. EU-agendan kokonaisvaltaisen seurannan merkitys kasvaa Suomen EU-puheenjohtajakauden lähestyessä.

Oikeusministeriö toteuttaa kohdennettua EU-vaikuttamista tähän muistioon kirjattujen tavoitteiden pohjalta. Vaikuttamista toteutetaan säännöllisellä yhteydenpidolla muihin jäsenvaltioihin, komissioon ja Euroopan parlamenttiin sekä aktiivisella osallistumisella neuvostotyöhön. Ministeriö pyrkii myös aktiivisesti hyödyntämään lyhytaikaisia työskentely- ja harjoittelumahdollisuuksia EU:n toimielimissä.

Tämä asiakirja on käsitelty OM:n EU- ja kansainvälisten asioiden johtoryhmässä 17.1.2018.

2 OIKEUSMINISTERIÖN EU-PRIORITEETIT VUODELLE 2018 – VAPAUDEN, TURVALLISUUDEN JA OIKEUDEN ALUEEN TASAPAINOINEN KEHITTÄMINEN

Oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen EU:ssa. Suomen tulee jatkossakin olla aktiivinen toimija oikeusvaltioperiaatteen puolustajana EU-keskusteluissa ja puolustaa oikeusvaltioperiaatetta kaikilla käytössä olevilla keinoilla. Työtä oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen seurannan vahvistamiseksi EU:ssa tulee jatkaa ja yhteisten arvojen tulee jatkossakin horisontaalisesti ohjata Suomen EU-strategiaa. Suomi tukee komission vuonna 2014 käynnistämää oikeusvaltiomekanismia ja pitää tärkeänä sitä, että neuvostossa käydään säännönmukaisesti oikeusvaltiodialogia. Taka-askeleet oikeusvaltiokysymyksissä heikentävät jäsenvaltioiden luottamusta toisiinsa, EU:n päätöksentekokykyä ja tehokkuutta sekä EU:n uskottavuutta kansainvälisenä toimijana. Oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on tärkeää myös talouskasvun ja sisämarkkinoiden toiminnan näkökulmasta. Oikeusvaltioperiaatteen ytimessä on tuomioistuinten riippumattomuus. EU:n oikeusvaltiomekanismin tähän saakka vakavin testi saattaa olla käsillä vuonna 2018, kun sekä Unkarin että Puolan oikeusvaltiokehitys voi johtaa keskusteluun maiden äänioikeuden säilymisestä EU:ssa (SEU 7 artikla). Komissio antoi joulukuussa 2017 Puolaa koskevan ehdotuksen neuvoston päätökseksi, jolla SEU 7 artikla otettaisiin ensimmäistä kertaa käyttöön.

Oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja yhteisten arvojen kunnioittamista edistävät omalta osaltaan myös **valmistelut EU:n liittymiseksi Euroopan ihmisoikeussopimukseen**, **EU:n perusoikeusviraston** vahvistaminen ja täysimääräinen hyödyntäminen, EU:n **yhteistyö Euroopan neuvoston kanssa** sekä komission vuosittaiset raportit **EU:n perusoikeuskirjan** täytäntöönpanosta. Komission tulisi antaa ehdotus **EU:n perusoikeusviraston perustamisasetuksen (168/2007) uudistamiseksi.** Viraston toimiala tulisi yksiselitteisesti laajentaa kattamaan myös poliisi- ja rikosoikeudellisen yhteistyön, ja viraston tulisi voida antaa lausuntoja omaehtoisesti sen toimialaan kuuluvista asioista. Neuvoston valmisteluelimissä tulisi ottaa myös nykyistä tehokkaammin käyttöön vuoden 2014 **suuntaviivat perusoikeusnäkökohtien huomioon ottamisesta** lainvalmistelussa. Euroopan neuvoston puheenjohtajamaana (11/2018-5/2019) Suomella on mahdollisuus kokonaisvaltaisesti edistää EU:n ja Euroopan neuvoston vuoropuhelua oikeusvaltio- ja ihmisoikeusasioissa ja puolustaa Euroopan ihmisoikeusarkkitehtuuria.

Oikeudellisen yhteistyön EU:ssa tulee jatkossakin perustua **vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen** eikä tarpeettoman pitkälle menevään lainsäädäntöjen harmonisointiin. Jäsenvaltioiden luottamus toistensa oikeusjärjestelmien toimivuuteen on ensiarvoisen tärkeää, koska yhdessä EU-maassa annettu tuomioistuimen päätös tunnustetaan suoraan myös muissa EU-maissa. Oikeusministeriö vaikuttaa siihen, että EU:ssa tunnistetaan jäsenvaltioiden oikeuslaitosten rooli oikeusvaltioperiaatteen turvaajana, EU-oikeuden täytäntöönpanon valvojana ja investointien edellytysten luojana. Vuosittain julkaistavat **EU:n oikeusalan tulostaulut** antavat tärkeää kansainvälistä vertailutietoa oikeuslaitosten toimivuudesta myös kansallisia uudistushankkeita silmällä pitäen.

Tehokas terrorismin vastainen toiminta. EU:n **terrorismin vastaista toimintaa** on tehostettava toteuttamalla jo sovitut toimenpiteet ja hyödyntämällä täysimääräisesti olemassa olevia yhteistyövälineitä. Terrorismia koskeva rikosoikeudellinen EU-lainsäädäntö on juuri uudistettu ja resurssit on käytettävä **terrorismirikosdirektiivin** ripeään täytäntöönpanoon. Oikeusministeriö pitää eurooppalaista yhteistyötä tärkeänä **väkivaltaisen radikalisoitumisen torjumiseksi**, viranomaisten välisen tiedon vaihdon tehostamiseksi ja hyvien käytäntöjen vaihtamiseksi. Ajankohtaisia kysymyksiä ovat mm. konfliktialueilta palaavien tunnistaminen ja rikoksiin syyllistyneiden saattaminen rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan. Myös vankiloissa tapahtuva radikalisaatio on yksi suurimmista huolenaiheista Euroopan maissa. Myös pohjoismaiden oikeusministerit ovat sopineet yhteistyön tiivistämisestä terrorismin torjumiseksi.

Eurooppa-neuvosto kehotti joulukuussa 2015 varmistamaan, että jäsenvaltioiden välillä järjestelmällisesti jaetaan sellaisten henkilöiden rikosrekisteritiedot, joilla on yhteyksiä terrorismiin, ja että **eurooppalainen rikosrekisteritietojärjestelmä ECRIS** ulotetaan koskemaan myös kolmansien maiden kansalaisia. ECRIS-järjestelmän uudistaminen on käynnissä ja myös Suomen mielestä perusteltua. Suomi tukee uuden EU-tason keskitetyn tietojärjestelmän perustamista niin, että se sisältää EU-maissa rikostuomion saaneiden kolmansien maiden kansalaisten henkilöllisyyden määrittämistä koskevat tiedot. Käynnissä on myös laajempi uudistustyö, jota toteutetaan **OSA-sektorin keskitettyjen IT-järjestelmien yhteentoimivuuden ja tehokkuuden parantamiseksi**. On tärkeää, että uudistusten perusoikeusvaikutukset ja taloudelliset vaikutukset arvioidaan huolellisesti.

Eurooppa-neuvosto on kehottanut myös jatkamaan työtä rikostutkinnan tukemiseksi niin, että enenevässä määrin verkkoavaruudessa sijaitsevan **sähköisen todistusaineiston** saamista helpotetaan. Digitalisaatio on muuttanut rikollisuuden muotoja, selvittämistä ja tutkintaa sekä terrorismirikosten että muiden rikosten osalta. Rikostorjunnan tehostamisen vastapainoksi on riittävässä määrin huolehdittava tietosuojan ja perusoikeuksien turvaamisesta sekä valtioiden suvereniteetin huomioon ottamisesta. EU-tasolla toteutettavat käytännön toimenpiteet liittyvät yhtäältä eri valtioiden oikeusviranomaisten keskinäisen yhteistyön parantamiseen (mm. sähköisten lomakkeiden luominen) ja toisaalta viranomaisten ja toisessa valtiossa sijaitsevien palveluntarjoajien välisen yhteistyön parantamiseen (mm. yhteyspisteiden luominen tietopyyntöjen käsittelyjä varten). Vuonna 2018 käynnistyy myös lainsäädäntötyö rajat ylittävän tiedonhankinnan tehostamiseksi (e-Evidence). Suomen mielestä yksi mahdollinen tapa edetä olisi ei-velvoittava sääntely lainvalvontaviranomaisten ja palveluntarjoajien rajat ylittävän yhteydenpidon menettelytavoista ja edellytyksistä. Tilaajatietojen eli IP-osoitteiden osalta voitaisiin edetä enemmän velvoittavaan suuntaan, koska kyse ei ole luottamuksellisesta viestinnästä. Käytännössä juuri näitä tietoja tarvitaan kansainvälisessä rikostutkintayhteistyössä eniten. Syksyllä 2018 Eurooppa-neuvosto tulee ohjaamaan tulevaa sisäisen turvallisuuden, ml. rikosoikeuden alan työtä teemakokouksissaan (”Leaders´ Agenda”).

Digitaaliset sisämarkkinat. EU:n **kuluttajansuojalainsäädännön oikein kohdennettua harmonisointia** digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi ja rajat ylittävän sähköisen kaupan helpottamiseksi on jatkettava. Direktiivineuvotteluissa **tavaroiden verkkokaupasta** ja **digitaalisia sisältöjä koskevista sopimussäännöistä** Suomi pyrkii torjumaan mahdollisimman tehokkaasti sopimusoikeudellisten säännösten perusteettoman hajaantumisen myyntikanavan ja tarjottavan kulutushyödykkeen mukaan, ja siten ehkäisemään sääntelyn monimutkaistumisen niin yritysten, kuluttajien kuin valvontaviranomaisten kannalta. Lähtökohtana tulisi olla se, että verkkokauppaa ja kivijalkakauppaa koskevat samat säännökset. Suomi pitää tervetulleena komission toteuttamaa tiettyjen **EU:n kuluttajansuojasäädösten tarkastelua** (REFIT), mutta katsoo, että tarkastelu pitäisi laajentaa kattamaan kuluttajansuojan koko kenttä. Lainsäädäntöä tulisi yksinkertaistaa pyrkimällä sektorikohtaisesta erityissääntelystä kaikenlaisia hyödykkeitä koskevaan yleissääntelyyn. Myös **EU:n yhtiöoikeuslainsäädäntöä** on uudistettava tavalla, joka tukee yritysten toimintamahdollisuuksia digitaalisilla sisämarkkinoilla. Suomen intressissä on saada EU-tasolla aikaan sääntelyä, joka edesauttaa suomalaisten yritysten kansainvälisiä toimintaedellytyksiä. Komission ehdotuksia odotetaan keväällä 2018.

Hyvä sääntely, avoimuus ja hyvä hallinto. EU:ssa on jatkettava pitkäjänteisesti työtä **paremman sääntelyn** edistämiseksi tavalla, joka tukee myös Suomen kansallisia pyrkimyksiä lainvalmistelun kehittämiseen ja norminpurkuun. Sääntelyn tulee keskittyä olennaisiin kysymyksiin, ja olla tarkoituksenmukaista ja selkeää. Sen tarpeellisuutta, laatua ja kohdentumista tulee arvioida huolellisesti. EU-lainsäädäntöä valmisteltaessa on alusta saakka arvioitava myös sen täytäntöönpanomahdollisuuksia Suomessa, jotta mahdollisia täytäntöönpano-ongelmia voidaan pyrkiä vähentämään säädösneuvottelujen

aikana. Erikseen on syytä korostaa, että **rikosoikeuden** alalla toimenpiteiden tarpeen arvioinnissa tulee aina lähteä siitä, että rikosoikeuden on oltava lainsäätäjän viimesijainen keino puuttua havaittuihin ongelmiin.

EU:n ja sen toimielinten tulee toimia avoimesti, riippumattomasti ja hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti. Myös EU:n 50-vuotisjuhlan kunniaksi annetussa Rooman julistuksessa on sitouduttu avoimen ja tehokkaan päätöksentekoprosessin edistämiseen. Oikeusministeriö katsoo, että komission tulisi peruuttaa sen vuonna 2008 antama ehdotus asiakirjajulkisuutta EU:ssa säätelevän **avoimuusasetuksen** 1049/2001 uudistamiseksi, koska neuvottelut eivät ole edenneet vuosiin ja saattavat pahimmillaan johtaa asiakirjajulkisuuden kaventumiseen. Tärkeää olisi sen sijaan viiveettä hyväksyä komission vuonna 2011 tekemä uusi ehdotus, jolla avoimuusasetuksen soveltamisala laajennettaisiin Lissabonin sopimuksen mukaisesti kattamaan *kaikki* unionin toimielimet, elimet ja laitokset. Suomi edistää aktiivisesti avoimuusasetuksen avoimuusmyönteisen tulkinnan kehittymistä myös osallistumalla EU-tuomioistuimessa vireillä oleviin merkittäviin avoimuustapauksiin. Lisäksi oikeusministeriö odottaa komissiolta vähintäänkin selvitystä **hyvää eurooppalaista hallintoa** koskevan perussopimusmääräyksen (SEUT 298) toteuttamisesta. Suomen tavoitteena on EU:n kaikkia toimielimiä, elimiä ja laitoksia koskeva yhtenäinen hallintomenettelyllinen säännöstö, jota sovelletaan niiden suhteissa yleisöön. Euroopan parlamentti on käynnistänyt asiasta julkisen kuulemisen.

EU-kansalaisaloite vahvistaa osallistuvaa demokratiaa ja kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan vaikutusmahdollisuuksia. Sen lisäksi, että kansalaisaloite voi johtaa komission antamaan lainsäädäntöehdotukseen, kansalaisaloitteella voidaan nostaa poliittiseen keskusteluun erilaisia asioita EU:ssa. Suomen tavoitteena on EU-kansalaisaloiteasetuksen uudistaminen niin, että kansalaisaloitetta koskevat menettelyt ja edellytykset ovat mahdollisimman selkeitä ja käyttäjäystävällisiä sekä oikeasuhtaisia kansalaisaloitteen luonteeseen nähden. Neuvottelut kansalaisaloiteinstrumentin uudistamisesta ovat käynnissä komission syyskuussa 2017 antaman ehdotuksen pohjalta.

EU:n tulee tehostaa **korruption vastaista toimintaansa**. Suomi on jo ilmaissut komissiolle huolensa siitä, että komissio on peruuttanut tekemänsä päätöksen raportoida kahden vuoden välein korruptiotilanteesta EU:n jäsenvaltioissa, ja ilmoittanut jatkossa käsittelevänsä jäsenvaltioiden korruptiotilannetta osana eurooppalaista ohjausjaksoa. On tärkeää, ettei korruption vastaisen työn painoarvo tämän päätöksen myötä laske. Suomi katsoo, että korruption vastaisia toimia tulisi pitää EU:ssa esillä mahdollisimman laaja-alaisesti. Komission tulee myös jatkaa dialogia EU:n liittymiseksi Euroopan neuvoston korruptionvastaiseen toimielimeen **GRECO:on**. **Euroopan syyttäjänviraston** perustaminen vahvistaa mahdollisuuksia puuttua unionin budjettiin kohdistuvien korruptiorikosten selvittämistä, ja käytännön valmistelut viraston toiminnan käynnistämiseksi on toteutettava ilman viiveitä. Korruption torjuntaan liittyvät myös komission suunnittelemat toimenpiteet, joiden tarkoituksena on tehostaa väärinkäytöksistä, kuten korruptiosta, raportoivien henkilöiden suojaa (***whistleblowers***). Oikeusministeriö suhtautuu valmisteluun avoimesti, mutta korostaa, että mahdollisten lainsäädäntötoimenpiteiden kohdentumisen ja kattavuuden tulee perustua huolelliseen vaikutusarviointiin. Suomessa oikeusministeriön asettama työryhmä on hiljattain laatinut mietinnön, jossa on kartoitettu korruptioepäilyistä ilmoittavien henkilöiden suojelun nykytilaa.

Tuki vakaalle oikeusvaltiokehitykselle, ihmisoikeuksien kunnioittamiselle ja korruption torjunnalle on ensiarvoisen tärkeä myös **EU:n ulkosuhteissa**, erityisesti EU:n laajentumispolitiikassa, Itäisen kumppanuuden politiikassa ja Venäjä-suhteissa.

Brexit. Oikeusministeriö osallistuu omalta osaltaan Suomen intressien turvaamiseen **UK:n EU-eron** yhteydessä käytävissä neuvotteluissa osana valtioneuvostoa sekä EU27:ää.

3 SIVIILIOIKEUDELLINEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

3.1 Selkeät ja kattavat lainvalinta- ja toimivaltasäännöt kansainvälisiä (perhe)tilanteita varten

Suomi pitää perusteltuna uudistaa **vanhempainvastuuta ja avioliittoa koskevaa asetusta 2201/2003** (ns. Bryssel IIa -asetus) niin, että tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano sekä kaapatun lapsen palauttamismenettelyn tehostuu. Asetuksen uudistamisella tuetaan osaltaan myös vastavuoroisen tunnistamisen periaatteen toteutumista, koska tarkoituksena on nopeuttaa ja yksinkertaistaa tuomioiden ja päätösten vapata liikkuvuutta välivaiheen menettelyjä (”eksekvatuuri”) poistamalla. Neuvottelut komission kesällä 2016 antamasta ehdotuksesta jatkuvat. Päätöksenteko edellyttää neuvostossa yksimielisyyttä.

Suomi myös seuraa Euroopan parlamentissa toteutettua selvitystyötä **rajat ylittävistä adoptioista** sekä adoptiopäätösten rajat ylittävästä tunnustamisesta. EP:n JURI-valiokunta on ehdottanut yhteisiä eurooppalaisia suuntaviivoja lapsen edun huomioimiseksi. Suomi korostaa tältä osin Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa hyväksyttyjä EU:ta laajempia instrumentteja, tiedonkulun sujuvoittamista ja sujuvaa viranomaisyhteistyötä.

Seurannassa on myös Euroopan parlamentin selvitystyö ns. holhous- ja edunvalvonta-asioissa. EP on valmistellut oma-aloitemietinnön **haavoittuvassa asemassa olevia aikuisia** koskevasta asetuksesta siltä varalta, että jäsenvaltiot eivät ratifioi nykyistä aktiivisemmin Haagin kansainvälistä vuoden 2000 sopimusta. Suomi on ratifioinut Haagin vuoden 2000 sopimuksen, mutta yleisesti ottaen EU:n jäsenmaat ovat ratifioineet sopimusta hitaasti. Suomi korostaa Haagin sopimuksen ensisijaisuutta eikä pidä EU-sääntelyä tässä vaiheessa perusteltuna.

3.2 Talous- ja rahaliiton kehittämiseen liittyvät siviilioikeuden alan hankkeet

Osana pääomamarkkinaunionia koskevaa toimintasuunnitelmaa EU:ssa neuvotellaan parhaillaan **maksukyvyttömyysdirektiivistä**, jonka tarkoituksena on parantaa taloudellisissa vaikeuksissa olevien, elinkelpoisten yritysten mahdollisuuksia toteuttaa varhaisen vaiheen uudelleenjärjestely ja näin välttää konkurssi ja työpaikkojen meneteykset. Suomen tavoitteena neuvotteluissa on, että kaikissa jäsenvaltioissa on tehokkaasti toimivat maksukyvyttömyysmenettelyt. Harmonisointi on kuitenkin toteutettava tavalla, joka ei merkitse taka-askelia Suomen eurooppalaisessa vertailussa erittäin tehokkaasti toimivassa kansallisessa maksukyvyttömyysjärjestelmässä. Jo nyt voidaan ennakoida, että tavoitteen saavuttaminen tulee olemaan haastavaa, ja että EU-tason harmonisoinnin riskit kansallisen järjestelmän johdonmukaisuuden näkökulmasta ovat suuret.

EU:n pankki- ja päämarkkinaunionin viimeistelemiseksi komissiossa valmistellaan myös muita siviili- ja prosessioikeuden alan lainsäädäntöehdotuksia, joita komission on tarkoitus antaa keväällä 2018. Ensinnäkin komissio on antamassa ehdotuksen **lainvalintasääntelyksi, joka koskee saatavien ja mahdollisesti myös arvopapereiden vaihdantaa ja vakuuskäyttöä**. Toiseksi komissio on valmistelemassa säädösehdotusta **vakuuden tehokkaammasta, tuomioistuinten ulkopuolisesta täytäntöönpanosta** (*AECE, accelerated extrajudicial collateral enforcement*) osana järjestämättömien lainojen (*NPL, non-performing loans*) ongelman ratkaisemista. Suomi tukee komission tavoitetta löytää tehokkaita keinoja järjestämättömien lainojen vähentämiseksi. AECE:n sijaan tulisi kuitenkin harkita paremmin kohdennettuja ja suositustasoisia toimia. AECE ei vaikuta Suomen verrattain tehokkaasti toimivan järjes-

telmän kannalta tarpeelliselta mekanismilta, vaan voi päinvastoin aiheuttaa ongelmia suhteessa kansalliseen kiinteistö- ja maksukyvyttömyyslainsäädäntöön. Suomi pitää tärkeänä, että arvioidaan huolellisesti AECE:n soveltumista vakuutena olevaan kiinteään omaisuuteen ja siirrettävyyttä muulle taholle kuin pankille. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota kolmansien oikeuksiin menettelyssä sekä siihen, mikä vaikutus vakuuden arvostamista ja AECE-ehtoja koskevilla riidoilla on täytäntöönpanon kestoon.

3.3 Rajat ylittävät menettelyt ja riitojen ratkaisu

Komissio on keväällä 2018 antamassa ehdotuspaketin ”*New deal for Consumers*”, jonka osana komissiolta odotetaan sen pitkään harkitsemaa aloitetta **kuluttajien kollektiivisista oikeussuojakeinoista** (ns. ryhmäkanne). Komissio on antanut jäsenvaltioille vuonna 2013 suosituksen yhteisten periaatteiden soveltamisesta ryhmäkanteisiin ja muihin ns. kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin. Suosituksen tavoitteena on parantaa kansalaisten ja yritysten suojaa EU:n lainsäädäntöön perustuvien oikeuksien loukkauksia vastaan. Tämän hetken arvio on, että komissio tulee ehdottamaan vain ns. kieltokannedirektiivin 2009/22/EY uudistamista.

Suomen kanta kollektiivisten oikeussuojakeinojen mahdollistamiseen rajat ylittävissä kuluttajariitaasioissa on EU-valmistelun aikana ollut varovaisen myönteinen. Myös kilpailurikkomusten osalta valtioneuvosto suhtautuu kollektiivisten oikeussuojakeinojen periaatteisiin varovaisen myönteisesti. Kollektiivisiin oikeussuojakeinoihin liittyy kuitenkin moninaisia itse oikeudenkäyntimenettelyyn, sovellettavaan lakiin sekä unionin lainsäädäntötoimivaltaan liittyviä ongelmia.

Suomi vaikuttaa myös siihen, että **EU:n siviiliprosessia koskevan sääntelyn vaiheittainen uudistustyö** jatkuu siltä osin kun vaikutusarviot osoittavat konkreettisia uudistustarpeita rajat ylittävien riitojen käsittelyn sujuvoittamiseen tähtäävissä EU-instrumenteissa. Esimerkiksi eksekvatuurin maltillista purkamista on hyvä jatkaa. Bryssel I-asetuksen ja vähäisiä vaatimuksia koskevan asetuksen uudistamisen jälkeen vireille on vuonna 2018 todennäköisesti tulossa **EU:n tiedoksiantoasetuksen** 1393/2007 **sekä todisteiden vastaanottamista** koskevan asetuksen 1206/2001 uudistaminen, painopisteenä mm. digitalisaatiokehityksen huomioiminen. Suomi pitää myös esillä pitkäaikaista tavoitetta varmistaa eri ajanjaksoina luotujen EU-instrumenttien johdonmukaisuus ja yhteensopivuus. Suomi suhtautuu varauksellisesti erityisesti EP:n esittämiin suunnitelmiin **yhteisistä eurooppalaisista minimistandardeista siviiliprosessin** alalla. EP:n valmisteleman oma-aloitemietinnön ajatuksena on kehittää siviiliprosessia koskevia standardeja samaan tapaan kuin rikosprosessia on viime vuosina kehitetty laatimalla useita epäillyn ja syytetyn oikeuksia koskevia EU-direktiivejä.

4 RIKOSOIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

4.1 Päätösten ja tuomioiden vastavuoroinen tunnustaminen yhteistyön kulmakivenä

EU:n vastavuoroisen tunnustamisen järjestelmää on hyvä täydentää niin, että yhteistyö kattaa myös **jäsenvaltioissa annetut päätökset konfiskaatiosta ja varojen jäädyttämisestä**, kuten komissio on vuoden 2016 lopulla annetussa asetusehdotuksessa ehdottanut. Tavoitteena on mm. estää terrorismin rahoitusta varmistamalla rahoitusvarojen nopea jäädyttäminen ja takavarikointi rajojen yli. Suomi on vaikuttanut aktiivisesti siihen, että ehdotus pohjautuu jo hyväksyttyyn konfiskaatiodirektiiviin, jolla jäsenvaltioiden aineellista konfiskaatiolainsäädäntöä on harmonisoitu. Suomelle on myös tärkeää, että sääntelyssä huomioidaan asianomistajien, kuten rikosten uhrien asema. Suomi korostaa yleisesti vastavuoroisen tunnustamisen instrumenttien tehokasta täytäntöönpanoa kaikissa jäsenvaltioissa, koska

siinä on ilmeisiä puutteita ja heikkouksia. On myös tärkeää seurata EU-tuomioistuimen jatkuvasti kehittyvää oikeuskäytäntöä erityisesti eniten käytetyn EU-instrumentin eli **eurooppalaisen pidätysmääräyksen** osalta.

Suomi tukee komission käynnistämää EU-tason keskustelua **vankeinhoidon** alalla, koska vastavuoroisen tunnustamisen instrumenttien, kuten vankien siirtoa koskevan puitepäätöksen täysimääräinen hyödyntäminen edellyttää, että viranomainen voi luottaa toisen jäsenmaan vankilaolojen olevan inhimillisiä ja täyttävän tietyt vähimmäisstandardit. Jatkotyölle antaa hyvän pohjan vuoden 2011 vihreä kirja ja EP:n päätöslauselma sekä EU-tuomioistuimen viimeaikainen oikeuskäytäntö (esim. C-404/15). Toimivaltasyistä vankeusolosuhteisiin on hankala puuttua lainsäädäntötoimin, mutta EU voi tukea jäsenvaltioita rahoituksen ja hyvien käytäntöjen kautta sekä edistämällä Euroopan neuvoston vankilastandardien toimeenpanoa EU-maissa. Myös Euroopan parlamentissa on laadittu raportti jäsenvaltioiden vankilaoloista. Suomi vaikuttaa vireillä olevaan valmisteluun tuomalla esiin omaa järjestelmäänsä ja Suomen kansallisia kriminaalipoliittisia ratkaisuja, joilla vankilukua on kyetty hallitsemaan. Euroopan parlamentin raportissa Pohjoismaat nostetaankin esiin hyvänä eurooppalaisena mallina.

4.2 Terrorismin torjunta, sisäinen turvallisuus ja vakava rajat ylittävä rikollisuus

Terrorismin torjunta kuuluu Suomen EU-vaikuttamisen painopisteisiin (ks. luku 2). Rahanpesu on yksi keskeisistä keinoista kanavoida rahaa terrorismin tukemiseksi, minkä takia rikosoikeuden alan **rahanpesudirektiivin** uudistaminen on tärkeää. Suomi pyrkii neuvotteluissa varmistamaan instrumentin tehokkuuden, EU-rikosoikeuden johdonmukaisuuden ja EU-lainsäädännön yhteensopivuuden kansallisen järjestelmän kanssa. OSA-neuvoston kanta direktiiviä koskeviin trilogineuvotteluihin hyväksyttiin kesäkuussa 2017.

Käynnissä on myös neuvottelut **maksuvälinepuitepäätöksen** (2001/413/YOS) uudistamisesta komission syyskuussa 2017 antaman direktiiviehdotuksen pohjalta. Maksuvälineisiin liittyvien petollisten tekojen osalta EU:ssa on pyritty arvioimaan, ovatko voimassa olevien EU-säädösten kriminalisointivelvoitteet riittävän kattavia esimerkiksi tietoteknisen tallenteen muodossa olevia maksuvälineitä koskevien tekojen osalta nykyisessä digitaalisessa toimintaympäristössä. Samalla on tarkasteltu myös uusia maksutapoja (virtuaalivaluutat) ja sitä, missä määrin niitä koskeva petollinen menettely on jo katettu yleisemmillä rikosnimikkeillä, kuten petoksella, väärennyksellä ja tietoverkkorikoksilla. Suomi korostaa teknologianeutraliteettia.

Euroopan turvallisuusagendan mukaan **ympäristörikoksia** koskevaa sääntelyä arvioidaan ja ehdotuksia on komissiolta odotettavissa. Rikosoikeudellisia kysymyksiä on noussut esiin EU:ssa käynnistyneessä keskustelussa **luonnonvaraisten eläinten ja kasvien laittomasta kaupasta**. Suomi on osallistunut keskusteluun aktiivisesti korostamalla, että laittomassa kaupassa kiinnijäämisriskin kasvattaminen on olennaisempaa kuin rangaistustasojen harmonisointi. Kiinnijäämisriskiä voidaan kasvattaa muun muassa panostamalla valvontaan ja rikosten tutkintaan sekä parantamalla rajat ylittävää yhteistyötä. Rangaistustasot on perusteltua jättää jäsenvaltioiden harkintaan, jotta jäsenvaltioiden lainsäädännön sisäinen johdonmukaisuus voidaan turvata.

Suomi pitää tärkeänä, että komissio antaa pian kokonaisvaltaisen ehdotuksen EU:n uudeksi **ihmiskaupan vastaisen toiminnan** strategiaksi.

Suomi pitää hyödyllisenä hiljattain käynnistynyttä eurooppalaista yhteistyötä **viharikosten** torjumiseksi ja toivottaa tervetulleeksi komission ja internetpalvelun tarjoajien sopimat uudet käytännesäännöt asiasta.

4.3 Euroopan syyttäjänviraston perustaminen ja Eurojustin kehittäminen

Oikeusministeriön EU-vaikuttamisen prioriteetteihin on viime vuodet kuulunut se, että **Euroopan syyttäjänviraston (EPPO)** perustaminen toteutetaan tavalla, joka tuo lisäarvoa, on kustannustehokasta ja kunnioittaa perussopimuksen määräyksiä. Suomi onnistui neuvottelutavoitteiden toteuttamisessa hyvin ja on virastossa mukana laajassa EU-rintamassa. Nyt kun EPPO:n perustamisasetus on saatu hyväksyttyä, on varmistettava EPPO:n toiminnan tehokas käynnistyminen vuoteen 2020 mennessä ja vietävä päätökseen myös **Eurojustin** uudistamistyö. On myös tärkeää, että EPPO:n ja ei-osallistuvien jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä saadaan sovittua mahdollisimman selkeä ja toimiva ratkaisu. Vasta kun EPPO on osoittanut lisäarvonsa ja tehokkuutensa on tarkoituksenmukaista keskustella EPPO:n mahdollisista lisätehtävistä. Komissio on vuonna 2018 antamassa tiedonannon, jossa pohditaan EPPO:n toimivallan mahdollista tulevaa ulottamista terrorismirikoksiin, vuoden 2025 perspektiivillä.

Suomi valmistautuu käsittelemään **Eurojustin ja kolmansien maiden välisiä yhteistyösopimuksia**, joita koskevia neuvotteluja tai tunnusteluja on vireillä Serbian, Georgian, Albanian, Bosnia ja Hertsegovinan sekä Israelin kanssa.

4.4 Rikosten uhrien oikeudet ja prosessuaaliset oikeudet

EU-yhteistyö ja saatavissa oleva EU-rahoitus **rikosten uhrien aseman parantamiseksi** ja uhrien palvelujen kehittämiseksi tukee Suomen hallituksen tavoitetta parantaa rikoksen uhrin asemaa. On tärkeää, että tuore EU-lainsäädäntö rikoksen uhrin asemasta ja oikeuksista sekä lähestymiskielloista pannaan kaikissa maissa tehokkaasti täytäntöön, jotta rikoksen uhrin oikeudet myös rajat ylittävissä tapauksissa on turvattu. Nykyistä tehokkaampaa tiedonvaihtoa ja toimivaltaisen viranomaisten yhteistyötä tarvitaan myös siltä osin, kun kyse on rikoksen uhrille maksettavista korvauksista rajat ylittävissä tilanteissa. Sen sijaan Suomi ei tässä vaiheessa pidä perusteltuna käynnistää **rikoksen uhrille maksettavia korvauksia koskevan direktiivin** (2004/80/EY) uudistustyötä, jota komissio on pohtinut.

Suomen keskeisiin EU-oikeuspoliittisiin linjauksiin kuuluu se, että toimiakseen sujuvasti EU:n rikosoikeusyhteistyössä tarvitaan myös **rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen minimioikeuksia** vahvistavia instrumentteja. Vuonna 2009 hyväksytty ns. prosessuaalisten oikeuksien tiekartta on saatu toteutettua ja kaikki siihen sisältyneet direktiivit on saatettu voimaan. Vuonna 2018 on keskityttävä prosessuaalisten oikeuksien direktiivien tehokkaaseen täytäntöönpanoon kaikissa jäsenvaltioissa.

5 HENKILÖTIETOJEN SUOJA

Suomessa ja muissa EU-maissa on vireillä mittava uudistus **EU:n uuden tietosuojalainsäädännön** vaatimien tarkistusten toteuttamiseksi kansallisessa lainsäädännössä ennen 25.5.2018, jolloin yleisen tietosuoja-asetuksen ja uuden tietosuojadirektiivin soveltaminen alkaa. Samalla EU:n tietosuojauudistusta viimeistellään komission vuoden 2016 lopulla antamien sektorikohtaisten säädösehdotusten pohjalta (**tietoyhteiskunnan tietosuoja-asetus, unionin toimielimiä koskevat tietosuojasäännöt**). Suomen keskeisenä neuvottelutavoitteena on, että EU:n toimielimiä koskevan tietosuoja-asetuksen laatimisessa löydetään oikea tasapaino asiakirjajulkisuuden ja henkilötietojen suojan välillä. Kesäkuun 2017 OSA-neuvostossa hyväksytty neuvoston kanta on hyvä pohja trilogineuvotteluille EP:n kanssa. Tietoyhteiskunnan tietosuoja-asetus (e-Privacy) kuuluu LVM:n toimialaan. Myös tältä osin on varmistettava yhteensopivuus muun EU:n tietosuojasääntelyn ja sen valvonnan kanssa.

Vireillä on myös **Euroopan neuvoston henkilötietojen suojaa koskevan yleissopimuksen uudistaminen**, jonka osalta neuvosto on valtuuttanut komission osallistumaan EU:n puolesta neuvotteluihin.

Yhtenäistä EU-sääntelyä tarvitaan **lentomatkustajatietojen (PNR) käytöstä** rikosten ehkäisyssä ja selvittämisessä. Oikeusministeriön toimialaan kuuluvat tältä osin EU:n jo tekemät sopimukset 3. valtioiden kanssa lentomatkustajatietojen siirtämisestä EU:n ulkopuolelle (Yhdysvallat, Australia) sekä vireillä olevat ja vireille tulevat uudet sopimusneuvottelut. EU-tuomioistuin on heinäkuun 2017 lopulla antanut Euroopan parlamentin pyytämän lausunnon, jonka mukaan EU:n ja Kanadan välillä allekirjoitettu matkustajarekisteritietojen siirtoa koskeva sopimus ei kaikilta osin sellaisenaan ole EU:n perusoikeuskirjan mukainen, mistä syystä sopimusneuvottelut jatkuvat komissiolle annetun uuden mandaatin pohjalta. Suomelle on tärkeää, että komissio valmistelee ehdotuksen kaikkiin kolmansiin maihin sovellettavasta horisontaalisesta ratkaisusta (esim. mallisopimus), jossa huomioidaan sekä perusoikeudet että lentoliikennettä harjoittavat yritykset.

Oikeusministeriö seuraa tarkasti **EU-tuomioistuimen** viime vuosina voimakkaasti kehittynyttä oikeuskäytäntöä henkilötietojen suojaa koskevan EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan soveltamisesta. Tuomioistuin on kumonnut useita EU-toimia henkilötietojen suojan suhteettomana loukkauksena. Oikeuksien toteutumisen ja oikeusvarmuuden vuoksi on tärkeää, että tämä oikeuskäytäntö huomioidaan täsmällisesti henkilötietojen suojaan liittyvässä EU-lainsäädäntötyössä. EU-sääntelyn perusoikeusvaikutusten tunnistamista tulisi laajemminkin tehostaa mm. pyytämällä vireillä olevista perusoikeuksien kannalta merkityksellisistä säädösehdotuksista EU:n perusoikeusviraston lausuntoja ja ottamalla nykyistä tehokkaammin käyttöön vuoden 2014 suuntaviivat **perusoikeusnäkökohtien huomioon ottamisesta** neuvoston valmisteluelimissä (*Guidelines on methodological steps to be taken to check fundamental rights compatibility at the Council preparatory bodies*).

Henkilötietojen suojasta tehtyjen EU:n kolmasmaasopimusten ja –järjestelyjen, kuten EU-US tietosuojasopimuksen ja ns. Privacy shield-järjestelyn toimivuutta on arvioitava säännönmukaisesti. Komissio jatkaa henkilötietojen kansainvälisiin siirtoihin sovellettavan uuden strategisen lähestymistavan toteuttamista vuoden 2017 tiedonannon pohjalta.

6 EU-KANSALAISUUS JA DEMOKRATIA

Oikeusministeriö pitää tärkeänä Euroopan unionin demokraattista legitimiteettiä ja kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia unioniasioissa. Käynnissä on keskustelu EU:n institutionaalisesta kehittämisestä.

Demokraattisen legitimiteetin kannalta huolestuttavaa on, että europarlamenttivaalien äänestysaktiivisuus on muita vaaleja huonompi (Suomessa vuonna 2014 toimitetuissa europarlamenttivaaleissa 41 % ja vuonna 2009 toimitetuissa europarlamenttivaaleissa 40,3 %). EP-vaalien ajankohdan määrittelyssä ja europarlamenttivaalijärjestelmän kehittämistä pohtiessa tulisikin pohtia, miten äänestysaktiivisuutta saataisiin lisättyä. Mikäli yhteisymmärrystä vaalien ajankohdan siirtämisestä ei saavuteta maaliskuuhun 2018 mennessä, europarlamenttivaalit toimitetaan niiden säännönmukaisena ajankohtana eli 6.–9.6.2019. Suomen osalta vaalipäivä olisi siis 9.6.2019.

Suomi osallistuu aktiivisesti **Euroopan unionin vaalilain** (s.o. **vaalisäädös**) **uudistamiseen**, jota koskevan ehdotuksen Euroopan parlamentti teki vuonna 2015. EP:n tavoitteena on, että uudet säännöt olisivat käytössä vuoden 2019 EP-vaaleissa. Uudistusehdotusten voidaan katsoa osaltaan tehostavan EP-vaalien toimittamista ja lisäävän niiden kiinnostavuutta äänestäjien keskuudessa. Suomi kuitenkin katsoo, että yleiseurooppalaisia ehdokaslistoja ei voida pitää pienten jäsenvaltioiden edun mukaisina,

koska eurooppalaisille puolueille varatut paikat käytännössä pienentäisivät kansallisten edustajien lukumäärää. Suomi ei myöskään kannata ehdotettua ajankohtaa ehdokasluetteloiden vahvistamispäiväksi eikä ehdotusta, jonka mukaan EP määräisi itse vaalien ajankohdan neuvostoa kuultuaan. Käynnissä on myös **eurooppalaisten poliittisten puolueiden rahoitusta** koskevan asetuksen (1142/2014) uudistaminen komission syksyllä 2017 antaman ehdotuksen pohjalta.

EU-kansalaisaloite on tärkeä keino vahvistaa demokratiaa ja kansalaisten ja kansalaisyhteiskunnan vaikutusmahdollisuuksia EU:ssa. EU-kansalaisaloitteen avulla vähintään miljoona EU-kansalaista voi yhdessä pyytää komissiolta säädösehdotuksen tekemistä asioista, joissa heidän mielestään tarvitaan säädöstä perussopimusten soveltamiseksi. Sen lisäksi, että kansalaisaloite voi johtaa komission antamaan lainsäädäntöehdotukseen, kansalaisaloitteella voidaan nostaa poliittiseen keskusteluun erilaisia asioita EU:ssa. Komissio antoi ehdotuksen asetuksen uudistamiseksi syyskuussa 2017. Suomen tavoitteena neuvotteluissa on kansalaisaloiteinstrumentin toiminnallisuuden ja käyttäjäystävällisyyden parantaminen.

EU:ssa valmistellaan parhaillaan myös toimielinten välistä sopimusta, jolla on tarkoitus kehittää komission ja EP:n käytössä olevaa **avoimuus- eli lobbarirekisteriä** mm. tuomalla neuvosto järjestelyn piiriin ja edellyttämällä edunvalvojilta rekisteröitymistä tietyissä tilanteissa. Asia kuuluu VNK:n toimialaan.

Koska Suomi on kansallisesti panostanut **sähköisen osallistumisen ja vaikuttamisen kehittämiseen**, Suomi on seurannut kiinnostuksella Euroopan parlamentissa valmisteltua oma-aloitemietintöä sähköisen demokratian mukanaan tuomista mahdollisuuksista ja haasteista EU:ssa. Vuonna 2017 annettu oma-aloitemietintö ja EP:ssa asiasta valmistunut selvitys taustoittavat ja pohtivat digitalisaation ja uuden teknologian tuomia mahdollisuuksia kansalaisten poliittisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistamiseksi EU:ssa. Suomessa kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia edistetään 16.2.2017 hyväksytyllä demokratiapoliittisella toimintaohjelmalla 2017-2019.

Vuosikausia vireillä olleet neuvottelut EU:n **yhdenvertaisuusdirektiivistä** tulisi saada päätökseen, vaikka yksimielisyysvaatimus neuvostossa tekee edistymisen vaikeaksi. Yhdenvertaisuutta edistetään lainsäädäntötyön lisäksi myös EU-rahoitusohjelmilla, joiden tuella oikeusministeriö toteuttaa useita kehittämishankkeita mm. vihapuheen ja syrjinnän torjumiseksi.

7 KULUTTAJAN OIKEUDET SISÄMARKKINOILLA JA EUROOPPALAISEN YHTIÖOIKEUDEN KEHITTÄMINEN

EU:n **kuluttajansuojalainsäädännön oikein kohdennettu harmonisointi** digitaalisten sisämarkkinoiden toimivuuden edistämiseksi ja rajat ylittävän sähköisen kaupan helpottamiseksi kuuluu OM:n EU-vaikuttamisen prioriteetteihin (ks. luku 1).

Suomi kannattaa yleisesti myös **matkustajien oikeuksien** kehittämistä eri liikennemuotojen erityispiirteet huomioon ottaen, ja näin ollen myös **lentomatkustajien oikeuksiin liittyvien asetusten** uudistamista. Uudelleentarkastelun tarkoituksena on ollut mm. selkeyttää vastuun rajoittamista poikkeuksellisissa olosuhteissa, korvausmääriä, matkustajien uudelleenreitityksen toimivuutta, riskinjakoa toimitusketjun operaattoreiden kesken sekä muita kysymyksiä.

EU:n yhtiöoikeuslainsäädännön uudistamista on jatkettava komission vuonna 2012 julkaiseman yhtiöoikeudellisen ja yritysten hallintotapaa koskevan laaja-alaisen toimintasuunnitelman pohjalta ja komission tähän tähtääviä lainsäädäntöaloitteita odotetaan alkuvuonna 2018. Suomi suhtautuu myönteisesti kaikkiin toimiin, joilla tehostetaan pk-yritysten toimintaa ja odottaa komissiolta kunnianhimoista aloitepakettia, jolla helpotetaan yhtiön kotipaikan siirtoa toiseen jäsenvaltioon ja toimintaan toisessa valtiossa (lainvalintasäännöt), parannetaan yhtiöiden rajat ylittäviä sulautumisia ja jakautumisia koskevaa sääntelyä sekä otetaan täysimääräisesti käyttöön verkon tarjoamat mahdollisuudet yhtiön rekisteröinnin, päätöksenteon ja osakasviestinnän helpottamiseksi ja parantamiseksi. Yhtiöiden **kotipaikan siirrosta** ei ole olemassa EU-tason sääntelyä ja kansalliset sääntelyratkaisut vaihtelevat tai puuttuvat kokonaan, mikä aiheuttaa lisätyötä ja -kustannuksia yrityksille. Yhtiöiden liikkuvuuden edistämiseksi komission harkinnassa on myös **rajat ylittäviä sulautumisia** koskevan minimiharmonisoivan sääntelyn antaminen direktiivin täytäntöönpanossa ja käytännön toiminnassa havaittujen puutteiden korjaamiseksi, esimerkiksi velkojien ja vähemmistöosakkaiden oikeuksien suojan osalta. Harkinnassa on myös rajatylittäviä jakautumisia koskevan direktiiviehdotuksen antaminen, mitä Suomi kannattaa. Edelleen yhtiöoikeuden alan **kansainvälisten lainvalintasääntöjen** osalta esiintyy puutteita, jotka käytännössä luovat epävarmuutta yritysten sijoittautumisvapaudelle. Tarvetta EU-tason sääntelylle on katsottu olevan erityisesti yrityksen kotipaikan määrittelyn sekä sovellettavan lain valinnan sekä soveltamisen laajuuden osalta. Suomen intressissä on saada EU-tasolla aikaan sääntelyä, joka helpottaa **digitaalisten välineiden käyttöä** yhtiön ja osakkaiden välisessä yhteydenpidossa. Komissio ehdottaa lisäksi nykyisten yhtiöoikeussääntelyn uudistamista siten, että se mahdollistaisi **yritysten verkossa tapahtuvan rekisteröinnin**, mikä on jo mahdollista Suomessa. Samalla tulisi kuitenkin varmistaa, että rekisteröintiä koskevat prosessit ovat turvallisia eivätkä johda petosten määrän kasvuun.

Suomi suhtautuu edelleen myönteisesti direktiiviehdotukseen **naisten määrän lisäämisestä yritysten hallintoelimissä**, jota koskevan ehdotuksen komissio antoi jo vuonna 2012. EU-tasoiset toimenpiteet, joilla hallintoelinten jäsenten valinnassa noudatettavat yleiset periaatteet yhtenäistetään koko Euroopassa, ovat Suomen kaltaisen pienen markkina-alueen kannalta edullisempi tie kuin puhtaasti kansallinen sääntely. Viimeisimmässä neuvottelupohjassa asetetaan vähimmäistavoitteeksi, että laskentatavasta riippuen 25–30 % julkisesti noteerattujen yhtiöiden toimivaan johtoon kuulumattomista johtokunnan jäsenistä on aliedustetun sukupuolen edustajia vuoteen 2022 loppuun mennessä.

8 MUUT OIKEUSALAN EU-HANKKEET

Euroopan sähköisen oikeuden strategian (2014–2018) toteuttaminen tukee Suomen hallitusohjelman tavoiteta parantaa oikeudenhoidon palvelutasoa digitalisaation ja uuden teknologian avulla. Suomi pitää tärkeänä uuden strategian laatimista. Suomi osallistuu kymmenistä yksittäishankkeista rakentuvaan yhteistyöhön valikoivasti niin, että työ tukee kansallisia käytännön tarpeita sekä kansallisia kehittämistavoitteita. Tavoitteena on lainkäyttöä koskevan tiedon saatavuuden edistäminen (https://e-justice.europa.eu/home.do), oikeuden saatavuuden helpottaminen ja sähköisten välineiden käytön edistäminen rajat ylittävissä oikeudenkäynneissä (esim. videoneuvottelut, asiakirjojen sähköinen tiedoksianto) sekä oikeusalan viranomaisten keskinäisen tietojenvaihdon helpottaminen. EU-yhteistyön tärkeä lisäarvo muodostuu myös EU:n puitteissa toimivista lukuisista **oikeudellisista verkostoista**, joilla tuetaan viranomaisten välistä yhteistyötä, hyvien käytäntöjen vaihtamista ja tiedonkulkua (Euroopan siviili- ja kauppaoikeudellinen verkosto, Euroopan rikosoikeudellinen verkosto, EU:n tuomarikoulutusverkoston EJTN, eurooppalainen oikeusvertailuverkosto, European Network on Contact Points on genocide, war crimes and crimes against humanity -verkosto).

Oikeudellisen yhteistyön kehittämiseen, perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä EU-lainsäädännön tehokkaaseen täytäntöönpanoon osoitetun **EU-rahoituksen jatko** on turvattava myös tulevalla rahoituskehyskaudella, kun nykyisten oikeusalan rahoitusohjelmien (2014-2020) toteuttaminen päättyy. EU-rahoituksella tulee edistää oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien ja syrjimättömyyden toteutumista, EU:ta vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueena, digitaalisia ratkaisuja sekä unionilainsäädännön tehokasta ja yhdenmukaista täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. Sisäisen turvallisuuden rahoitusta vahvistettaessa on tärkeää tasapainon takia huolehtia myös perusoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta tukevasta rahoituksesta. Oikeusministeriö toteuttaa parhaillaan kahta EU:n perusoikeusohjelmasta rahoitettua hanketta[1].

9 OIKEUDELLISEN YHTEISTYÖN ULKOSUHDEULOTTUVUUS

Suomi kannustaa EU:ta rakentavaan ja aktiiviseen osallistumiseen EU:ta laajempaan kansainvälisen siviilioikeuden alan yhteistyöhön ja kansainvälisen sääntelyn valmisteluun erityisesti **Haagin kv. yksityisoikeuden konferenssissa**. Se on kansainvälisen yksityisoikeuden alan keskeisin toimija ja sen puitteissa on neuvoteltu kymmeniä tärkeitä kansainvälisiä sopimuksia perhe- ja siviilioikeuden alalla. EU on Haagin konferenssin jäsen ja EU-lainsäädäntö perustuu monelta osin Haagin sopimuksiin. Tärkein Haagissa vireillä oleva hanke on pyrkimys aikaansaada **maailmanlaajuinen yleissopimus tuomioiden rajat ylittävästä tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa** (tuomioita koskeva yleissopimus, ”Judgments Project”). Neuvosto on keväällä 2016 valtuuttanut komission aloittamaan neuvottelut yleissopimuksesta EU:n puolesta. Samoin neuvostossa valmistellaan parhaillaan komissiolle mandaattia aloittaa EU:n puolesta neuvottelut sovitteluun perustuvien **kv. sovintosopimusten täytäntöönpanoa koskevasta YK-sopimuksesta** (UNCITRAL).

Suomi pitää tärkeänä myös sitä, että EU on jo liittynyt joihinkin Haagin perheoikeudellisiin yleissopimuksiin ja sitä, että EU liittyy ripeästi muihin neuvoteltuihin yleissopimuksiin. Liittymisprosesseista vireillä on edelleen **Haagin vuoden 1996 lastensuojelusopimuksen ratifiointi**.

Suomi tukee **Haagin kansainvälisen lapsikaappaussopimuksen** mahdollisimman laajaa soveltamista maailmassa edellyttäen, että sopimukseen liittyvät maat varmistavat sopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon. Sopimusosapuolten keskusviranomaisen rooli on tässä keskeinen. Suomi on aktiivisesti vaikuttanut siihen, että EU:ssa on pyritty löytämään toimiva ja käytännöllinen ratkaisu siihen, miten uudet sopimukseen liittyneet valtiot hyväksytään ilman tarpeetonta viivettä ja niin, että jäsenvaltioiden erilaiset tarpeet huomioidaan. Tähän ratkaisuun perustuvia ns. valtuutuspäätöksiä on tälläkin hetkellä neuvostossa vireillä useita. Ratkaisun toimivuutta on seurattava ja tarvittaessa entisestään sujuvoitettava.

Tietyt keskeiset siviilioikeuden alan EU-instrumentit on EU:n tekemillä sopimuksilla ulotettu EU:n rajojen ulkopuolelle niin, että yhteistyö kattaa myös Sveitsin, Norjan ja Islannin (”Lugano-maat”). Suomi on tukenut sitä, että komission johdolla jatketaan edelleen neuvotteluja oikeudellisen yhteistyön laajentamiseksi näiden maiden kanssa **asiakirjojen tiedoksiantoa ja todisteiden vastaanottamista varten**. Suomi tukee myös sen selvittämistä, voitaisiinko **Luganon sopimus avata** myös uusille kolmansille maille.

[1] Rainbow Rights Promoting LGBTI Equality in Europe 1.1.2017-31.12.2018 (budjetti 637 676,00€)
Against hate - enhancing the fight against hate crime and hate speech in Europe 1.1.2018-31.12.2019 (budjetti n. 360 000€)
Proximity Policing Against Racism, Xenophobia and other forms of intolerance (PROXIMITY) 1.4.2017-31.3.2019 (OM hankekumppanina, Suomen budjetti 34 620,00€), hanketta koordinoi OBERAXE/Espanjan työministeriö

Rikosoikeudellisen yhteistyön alalla Suomen keskeisenä tavoitteena on vaikuttaa siihen, että EU:n ja Euroopan neuvoston rikosoikeudelliset instrumentit muodostavat johdonmukaisen ja ristiriidattoman kokonaisuuden: EU:n tulee jatkossakin vain poikkeustapauksissa neuvotella monenvälisten järjestelyjen rinnalle kahdenvälisiä (EU-kolmasmaa) rikosoikeudellisen yhteistyön sopimuksia. EU:n oikeudellisen yhteistyön sopimuksista tärkein on **EU-US oikeusapusopimus**, jonka säännönmukainen arviointi on tärkeää. On tärkeää, että myös muiden alojen kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvät rikosoikeudellisia säännökset valmistellaan huolella.

On välttämätöntä, että oikeusvaltioon, perusoikeuksiin ja korruptioon liittyviin ongelmiin puututaan tehokkaasti jo **EU-jäsenyysneuvottelujen** (Turkki, Montenegro, Serbia) aikana. Suomi tukee nykyistä jäsenyysneuvottelujen lähestymistapaa, jonka mukaan oikeusvaltiokehityksen haasteisiin puututaan heti jäsenyysneuvottelujen alussa (neuvotteluluvut 23 ja 24). Suomi edellyttää, että laajentumisprosessissa oleville maille asetetut oikeus- ja sisäasioiden jäsenyyskriteerit täyttyvät, EU:n acquis integroidaan käytäntöineen täysimääräisesti ja että hakijamaiden hallinnon valmiudet sen tehokkaaseen käytännön soveltamiseen ovat riittävät. Keväällä 2018 käsittelyyn on tulossa komission uusi ehdotus EU:n Länsi-Balkan-stategiaksi. Suomi seuraa edelleen aktiivisesti myös Bulgarian ja Romanian EU-jäsenyyden yhteydessä perustetun ns. yhteistyö- ja seurantamekanismin (CVM) puitteissa maiden edistymistä korruption torjunnassa ja oikeuslaitosuudistuksissa.

EU-Venäjä -suhteita leimaa vakava ulkopoliittinen kriisi. Vuoropuhelu Venäjän kanssa on tärkeää näissäkin olosuhteissa, ja se on olennainen Suomen turvallisuuspolitiikkaa. Suomi noudattaa Venäjä-suhteessaan kahden raiteen politiikkaa: asetetuista talous- ja henkilöpakotteista pidetään kiinni, ja samalla otetaan huomioon kahdenvälisen vuoropuhelun ja tiedonkulun tärkeys ja välttämättömyys hoitaa naapuruussuhteeseen liittyviä konkreettisia asioita. Suomi ei näe Venäjän eristämistä tarkoituksenmukaisena. Kriisiä edeltävässä vaiheessa Venäjä oli liittynyt useisiin kansainvälisissä järjestöissä hyväksyttyihin oikeudellisiin instrumentteihin, kuten Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin sekä Euroopan neuvoston yleissopimuksiin. Vuonna 2018 oikeusalan yhteistyötä jatketaan Venäjän kanssa kahdenvälisesti (Suomen OM:llä yhteistyöohjelmat Venäjän OM:n ja pääsyyttäjänviraston kanssa) sekä tukemalla tarvittaessa Euroopan neuvoston hankkeita.

Suomi pitää tärkeänä **itäisen kumppanuuden yhteistyön** (Armenia, Azerbaidzhan, Georgia, Moldova, Ukraina ja Valko-Venäjä) jatkumista myös oikeussektorilla niin, että säännönmukaisia (ministeri)tapaamisia ja oikeuspaneelien järjestämistä jatketaan. Kumppanuuden tavoitteena on tukea maiden poliittisia ja taloudellisia uudistuksia sekä demokratian, oikeusvaltiokehityksen, vakauden ja vaurauden vahvistumista alueella mm. panostamalla korruption torjuntaan. Suomi vaikuttaa siihen, että yhteistyön avulla edistetään maiden liittymistä YK:n, Euroopan neuvoston ja Haagin keskeisiin monenvälisiin yleissopimuksiin (erityisesti ihmisoikeussopimukset Valko-Venäjän osalta), jotta kansainvälinen oikeudellinen yhteistyö olisi konkreettisesti mahdollista ja tehokasta näiden maiden kanssa. On tärkeää, että maat jatkavat oikeusvaltiouudistuksiaan ja sitoutuvat eurooppalaisiin standardeihin.

EU:n ja Yhdysvaltojen välinen jatkuva vuoropuhelu ja yhteistyö mm. maahanmuuttoon, terrorismin vastaiseen toimintaan, rikostodisteluun, lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön, sekä tietoverkkorikollisuuteen ja tietosuojaan (ks. luku 6) liittyvissä kysymyksissä on tärkeää.

Suomi pitää tärkeänä oikeusalan yhteistyön jatkumista **Keski-Aasian maiden** (Kazakhstan, Kirgistan, Tadzhikistan, Turkmenistan, Uzbekistan) kanssa EU:n Keski-Aasian strategiaan (05/2017) nojautuvassa asiantuntijatyössä (ml. Rule of Law Platform).